

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL SENIOR CERTIFICATE

KEREITE YA 12

SESOTHO PUO YA TLATSETSO YA PELE (FAL)

PAMPIRI YA PELE (P1)

PUDUNGWANA 2015

MATSHWAO: 80

NAKO: Dihora tse 2

Pampiri ena e na le maqephe a 11.

DITAELO HO MOHLAHLUWA

1. Pampiri ena e arotswe DIKAROLO TSE THARO, e leng:

KAROLO YA A: Tekokutlwisiso (30)
KAROLO YA B: Kgutsufatso (10)
KAROLO YA C: Tshebediso ya puo (40)

2. Araba dipotso TSOHLE.

3. Qala KAROLO E NNGWE le E NNGWE leqepheng LE LETJHA.

4. Seha mola qetellong ya KAROLO E NNGWE le E NNGWE.

5. Nomora dikarabo tsa hao feela jwalo ka ha dipotso di nomorilwe pampiring ya dipotso.

6. Tlola mola dipakeng tsa dikarabo tsa hao.

7. Tsepamisa maikutlo haholo mopeletong le popong ya dipolelo tse nepahetseng.

8. O eletswa ho sebedisa nako ya hao tjena:

KAROLO YA A: Metsotso e 50
KAROLO YA B: Metsotso e 30
KAROLO YA C: Metsotso e 40

9. Ngola ka mongolo o makgethe, mme o balehang.

KAROLO YA A: TEKOKUTLWISISO

Karolong ena o fuwe mefuta e mmedi ya ditema. Bala le ho boha tema E NNGWE le E NNGWE, araba ka lentšwe le LE LENG feela moo ho hlokehang, ntle le haeba potso e hloka tlhaloso kapa karabo e teletsana.

POTSO YA 1

Bala tema ena e latelang ka hloko, e be o araba dipotso tse hlahang tlasa yona.

TEMA YA A

MODISE:	Ke thabetse ho tla ha hao ngwanaka. Monna Motsielwa, ha ke batle ho nna ke potoloha. Ke rata ho toba taba ena ya hao le Matshediso pele re qala ka mosebetsi wa letsatsi. (<i>O a tholathola, a shebile monyako.</i>) A ko buse mati leo monna, esere hlokwana la tsela la tshwana le feta, mme la loma tsebe bao re buang ka bona. (<i>Motsielwa o a ema, o kwala lemati, a nto dula fatshe hape.</i>) O mamele hantle, Motsielwa, o nkutlwisise esere wa tloha wa nkahlola hosane, wa re keletso tsa ka di ne di o lahlele selomong.	5
MOTSIELWA:	Ke mametse ntate, mme ke thabela keletso tsa hao mabapi le morusu ona.	10
MODISE:	Ke hantle monna. O se ke wa nkgenela le teng ha ke o bitsa Motsielwa, ke sa re 'Mr Mokgothu.' (<i>Ba a tsheha.</i>)	
MOTSIELWA:	Tjhe, tjhe, tjhe, o ka nna wa mpitsa ...	
MODISE:	Nna monna lebitso lena ke ne ke le tlwaele o sa le poropotlwana. E ke ke ya re ke tswetse mora, ka boela ka mmitsa 'Mr So and So', leha a badile dibuka tse thibang letsatsi tsa boShakespeare. (<i>Ba boela ba qaboha.</i>)	15
MOTSIELWA:	Mpitse feela kamoo o ratang kateng ntate Modise. Ha ho phoso ya letho moo.	
MODISE:	(<i>Ka mora motsotswana.</i>) Motsielwa ngwanaka, ke rata ha o ka mphuthullela maikutlo a hao. O se tshabe letho, o se mpatele letho. (<i>O tjhesa peipi, mme o hula meso e mmedi kapa e meraro.</i>) Re ntshana se inong le ntatao. Ha re dule fatshe jwalo ka metswalle, feela o se be le tshabo ya hore mohlomong ke tla mo tsipela ho hong ka kopano ena. (<i>O tholathola hape, a ntse a kentse Motsielwa mahlo.</i>) Tse ngata ke se ke di utlwile batswading ba hao. Ha ke a ikemisetsa ho dumellana le bona kapa le wena ... empa ke tla latela seo maikutlo a ka a mpoellang hore se lokile. Na o rata Matshediso?	20 25
MOTSIELWA:	Ke ... ke ... ha ke mo rate ntate ...	30

MODISE:	O a belaela monna kapa ke fositse?	
MOTSIELWA:	E hlile ke a belaela ho bua nnete feela ntate. Mabaka a mpelaetsang a teng. Matshediso ke ne ke mo rata ka pelo yohle ya ka. Twantshano di bile teng mahareng a rona. Ha di a ka tsa mphedisa pelo hobane tsona ke ngwetsi ya malapa ohle. Ke lemohile ha nako e ntse e ya hore tse ding tsa dintho a ke ke a hlola a di tlohela, mme di tla nne di qhale nyalo la rona qetellong. Ha se hakaalo booki bo bakileng taba ena. (<i>O a tholathola, a ntse a tjametse mosuwe Modise ka mahlong.</i>)	35
MODISE:	Ke itse o ntshe maikutlo a hao Motsielwa, o hlohlore se o kgathatsang ngwanaka. Phuthuloha ke hona, o ikimolle mojaroo pelo ya hao e o jarisitsweng ...	40
MOTSIELWA:	Ntate Modise, bomme ba ile ba tata haholo ho ya nkopela ngwanana eo. Ha ba a ka ba mpha sebaka sa ho mmontsha tsela e lokileng. Ke ne ke hopotse hore ha a ka ya sekolong lemo tse pedi, o tla kgutla a fetohile. Feela le yena o hanne le ha a se a tseba hore o kopilwe yaba o a fetella. O ne a tseba hantle hore leha nna nka fetola maikutlo le maikemisetso a ka, batswadi ba ka ba mo tsheheditse, ba batla yena qha! Haholoholo mme. (<i>O a tholathola, a shebile fatshe seka motho ya swabileng.</i>) Ke tseba hantle hore batswadi ba ka ba mo rata haholo, empa nna ho hang ha ke sa ikemiseditse ntate Modise. Le ha ba ka re ke ntja-ya-seloma-mokgoki kapa yona nta-selomela-kobong, ha ho sa na taba.	45 50
MODISE:	Monna Motsielwa, mmao taba ena e mo kopantse hlooho, mme ha a batle ho utlwa letho. Le wena sena o se tseba hantle.	55
MOTSIELWA:	Hoja ba ne ba ka ipha nako, ba ne ba tla tseba hore le nna ha e ntjese ditheohelang hobane jwale e se eka ha re tshepahale, re bakwenehi mahlong a ba ha Maisa. Jwale le teng ho tla nthusang ho nyala motho eo ke sa mo rateng? Na e tla ba hantle hore ka moso ke sotlane le moya wa motho? Le teng na ho tla ba hotle ha re se re hlaha dipampiring, e le hore re qhala lenyalo la rona, le hona ka seo re se elelletsweng e sa le ka nako? (<i>O tholathola eka o emetse karabo.</i>)	60
[E qotsitse le ho lokiswa ho tswa bukeng ya <i>Leha le ka Ntaha</i>]		

- 1.1 Ke lentswe lefe moleng wa 10 le bolelang 'moferefere'? (1)
- 1.2 Ke ketsahalo efe temeng e re bontshang hore ditaba tsa Modise le Motsielwa ke tsa bohlokwa haholo? Sheba mola wa 1–5. (1)
- 1.3 Meleng ya 1–5 mongodi o sebedisitse mantswe afe bakeng sa 'bobare'? (1)
- 1.4 Meleng ya 14–16 ke mantswe afe a re tsebisang hore Motsielwa o rutehile haholo? (1)

- 1.5 Bolela kamano e teng pakeng tsa mme wa Motsielwa le Matshediso. Nehelana ka lebaka la karabo ya hao. (2)
- 1.6 Fana ka ntlha E LE NNGWE e totobatsang ho se tshwane pakeng tsa Modise le batswadi ba Motsielwa, tabeng e bakileng bothata temeng. (2)
- 1.7 Nehelana ka mabaka A MABEDI ao Motsielwa a reng ke ona a etsang hore a kwenehele Matshediso. (2)
- 1.8 Mantswe a latelang a ntate Modise, a re tsebisa eng ka yena?
Ha ke a ikemisetsa ho dumellana le bona kapa le wena ... empa ke tla latela seo maikutlo a ka a mpoellang hore se lokile. (2)
- 1.9 Moleng wa 35, Motsielwa o bolelang ha a re, 'tsona ke ngwetsi ya malapa ohle'? (2)
- 1.10 Ke mantswe afe a Motsielwa a re tsebisang hore taba ya hae le Matshediso e mo tshwenya haholo? (Sheba mela 56–57) (2)
- 1.11 Ha ho ne ho ka etsahala hore Motsielwa a nyale Matshediso, mme ebe ba a hlalana, o nahana hore ke lebaka lefe le neng le ka etsa hore tlhalano eo ya bona e hlahe dipampiring/dikoranteng? (Sheba mola 60–62)
Kgetha karabo e nepahetseng (A–D).
A La hore Motsielwa e ne e le ngwana morui.
B La hore Motsielwa o ne a rutehile haholo.
C La hore ntatae e ne e le motswalle wa Modise.
D La hore Motsielwa e ne e tla be e le mokgwenyana wa Maisa. (2)
- 1.12 Bolela hore polelo e latelang ke Nnete kapa Mafosi, o tiise karabo ya hao ka lebaka.
Motsielwa e ne e le tlelereke sekolong sa habo. (2)
- 1.13 Ditaba tsa tema ena di dumellana jwang le mohopolo wa botho? (2)
- 1.14 Na o dumellana le ketso ya Modise ya ho ikenya ditabeng tsa Motsielwa le Matshediso? Tshehetsa karabo ya hao ka lebaka. (2)

TEMA YA B

Boha tema e latelang, ebe o araba dipotso tse tla e latela.

[E qotsitse le ho lokiswa ho tswa bukeng ya *Melts Readers*]

- 1.15 Bolela ntho E LE NNGWE e etswang ke mme ya tshwailweng X setshwantshong se ka hodimo. (1)
- 1.16 Ke sefe se bontshang hore pisa e setshwantshong e a tjhesa? (1)
- 1.17 Hlwaya dintho TSE PEDI tse totobatsang kgethollo setshwantshong. (2)
- 1.18 Molaetsa o fuperweng ke setshwantsho se ka hodimo ke ofe? (2)

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA A: 30

KAROLO YA B: KGUTSUFATSO**POTSO YA 2**

Bala ditaba tsa tema e latelang, ebe o di kgutsufatsa ka ho ngola dintlha TSE SUPILENG, tse bontshang kamoo Boikwetliso e ka bang sesosa sa bothata kateng.

DITAELO

1. Ngola dipolelo tse SUPILENG, tse phethahetseng. Mantswe e be A SA FETENG a 70.
2. Nomora dipolelo tsa hao ho tloha ho 1 ho ya ho 7.
3. Ngola ntlha E LE NNGWE feela polelong ka nngwe.
4. Ngola ka mantswe A HAO.
5. Qetellong ya kgutsufatso ya hao, bontsha palo ya mantswe ao o a sebedisitseng ka masakaneng.

TEMA YA C**BOIKWETLISO KE BONA SESOSA SA BOTHATA**

Ha e be o iphapanya boikwetliso, ditaba tse tla o thabisa ke tsena: Boikwetliso bo bodisa meno.

Diphuputso di bontshitse hore boramabelo bao e seng ba porofeshenale, ba na le meno a mabe ho feta a batho ba sa ikwetliseng. Ha mofuta wa papadi o batla boikwetliso bo bongata, dibapadi tsa yona hangata di ba le meno a bodileng, a kgenohileng kapa a katilweng. Ha se dinomaphodi tse tsekere tse bakang bothata empa ho bonahala boikwetliso e hlile e le sona sesosa sa bothata.

Ho nahanwa hore boikwetliso bo matla bo etsa hore meno a foforehe ka ha bo fetola dikhemikhale tsa mathe. Tlhokomediso e etsuwa ke bafuputsi ba Majeremane, ba ileng ba bapisa boramabelo ba 35 bao e seng baporofeshenale le batho ba 35 ba sa ikwetliseng. Papiso e ne e thehilwe hodima tlhokomelo ya lehano, ditlwaello tsa ho ikwetlisa le dijo. Diphuputso di ile tsa bontsha hore batho ba sa ikwetliseng, ba na le meno a matle ho feta ba ikwetlisang.

Boramabelo ba 15 ba ile ba mathiswa lebaleng la dipapadi, mme yaba mathe a bona a a hlahlojwa. Ha fumanwa hore pele ba matha mathe a bona a ne a itshwanela le a batho ba sa ikwetliseng empa ka mora ho matha, ha fumanwa hore mathe a bona a ne a na le letswai le lengatanyana.

Cornelia Frese, mofuputsi wa Sepetlele sa Yunivesithi ya Heidelberg, o re mathe a letswai haholo a ka etsa hore meno a se sireletsehe yaba hoo ho a a senya.

[E qotsitswe ya fetolelwa le ho lokiswa ho tswa koranteng ya *Sunday Times*, Pherekong, 2015]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA B:**10**

KAROLO YA C: TSHEBEDISO YA PUO**POTSO YA 3**

Bala papatso e latelang, e be o araba dipotso tsa manollo ya setshwantsho le tshebediso ya puo.

TEMA YA D

MORENA WA 'DIBURGER'

Burger ya sebele
 - e reng ntje
 - e nang le tjhisi/kase e rothisang mathe.
 - e nokuweng hamonatjana

Loma hang o kgore letsheare lohle!!!

[E qotsitswe le ho lokiswa ho tswa www.Fladzila.com/Burger King]

- 3.1 Bolela bohlokwa ba polelo e latelang papatsong ena.
'Loma hang o kgore letsheare lohle.' (1)
- 3.2 Bolela ntho E LE NNGWE e etsang hore sehlahiswa sena se be monate. (1)
- 3.3 Hobaneng ha mmapatsi a sebedisitse burger TSE PEDI tse sa tshwaneng papatsong ee? (2)
- 3.4 Mantswe ana, 'e rothisang mathe' a o thusa jwang ho utlwisisa molaetsa wa morekisi papatsong ee? (2)
- 3.5 Polelo ee, 'morena wa diburger' e bolelang? Kgetha karabo e nepahetseng ho tse latelang.
- A Burger e nyane haholo.
 B Burger e tenya haholo.
 C Burger e kgolohaholo.
 D Burger e tshesane haholo. (2)
- 3.6 Na mantswe a latelang a ka susumetsa bareki ho reka sehlahiswa see? Nehelana ka lebaka la karabo ya hao.
- 'Burger ya sebele.' (2)

[10]

POTSO YA 4

Bala ditaba tsa khathunu ena e latelang, o ntano araba dipotso tse tla e latela.

TEMA YA E

[E qotsitswe le ho lokiswa ho tswa koranteng ya *Sunday World*, Phupu 2013]

- 4.1 Bolela ntho E LE NNGWE e etsahalang setshwantshong se ka hodimo. (1)
- 4.2 29% e khathunung e emetseng? (1)
- 4.3 Bolela ditlamorao TSE PEDI tse bosula, tse ka tlišwang ke maemo ao mokganni a leng ho ona. (2)
- 4.4 Maikutlo a totobatswang ke sefahleho le matsoho a ngwanana ke afe? (2)
- 4.5 Ho ya ka khathunu ee, kamano ke efe pakeng tsa mokganni le koloi eo a e kgannang? (2)
- 4.6 Ke thuto efe e fuperweng ke khathunu? (2)
- [10]**

POTSO YA 5

5.1 Bala ditaba tsa temana ena, o ntano araba dipotso tse tla e latela.

TEMA YA F

Tlatsa dikgeo ka mantswa a nepahetseng, a fang seratswana sena moelelo o phethahetseng. Ithuse ka mantswa a ka masakaneng. Nomora karabo e nepahetseng feela (5.1.1–5.1.8).

THIBELO YA DITHEHEFATSI SEBAKENG SA TSHEBETSO

1	Ditlamorao tsa tshebediso ya dithethefatsi le jwala nakong ya tshebetso di ka theola sekgahla sa tlhahiso 5.1.1 ... (-holo). Hona ho eketsa diphoso tshebetsong ebile ho baka bolofa ba basebeletsi 5.1.2 ... (mosebetsi) ntle le mabaka a utlwahalang hammoho le 5.1.3 ... (lemala) tse ngata tse sa hlokahaleng.	5
2	Mehato e ka thusang ho fokotsa bothata bona ke ena e latelang; ho etswe molaotheo o mabapi le thibelo ya dithethefatsi sebakeng sa tshebetso, mme o ngolwe fatshe, le se tla etswa ha mosebeletsi a tlotse molao oo . Ho hlake hore ke dithethefatsi dife tse sa batleheng. Ba boele ba 5.1.4 ... (jwetsa) hore ho tla dula ho etswa diteko ho mosebeletsi e mong le e mong nako le nako.	10
3	Ho kwetliswe baokamedi ba basebeletsi hore ba tsebe ho hlwaya le ho sebetsana le ba molato, le ba 5.1.5 ... (lwana) ha ba tobuwa ka hore ba sebedisitse dithethefatsi mosebetsing. Kwetliso e kenyeletse le hore ba rutwe ho boloka seriti sa khampani.	15
4	Ho ka boela ha mengwa 5.1.6 ... (tseba) tsa dithethefatsi di tlo bua le ho araba dipotso tsa basebeletsi. Tlhabollo ya bona e etswe ke motho ya tswang ka ntle ho khampani. A e etsetse sebakeng 5.1.7 ... hae. Ba fuwe matsatsi a phomolo nakong ya tlhabollo ya 5.1.8 ... (ona).	20
	[E qotsitse le ho lokiswa botjha/fetolelwa ho tswa ho <i>Succeed</i> Hlakola, 2010]	(8)
5.1.9	Fetolela polelo e ntshofaditsweng ho lekgatehelejwale e moleng wa 8–9.	(2)
5.1.10	Sebedisa lentse le latelang polelong ya hao ka moelelo o fapaneng le o moleng wa 13.	
	Tsebe.	(2)
5.1.11	Ngola polelo e latelang hape empa o se o e qala ka lentse le ntshofaditsweng.	
	'Basebeletsi ba sebedisitse dithethefatsi ba lwantsha baokamedi .'	(2)

- 5.2 Boha setshwantsho se latelang, o nto araba dipotso tse thehilweng hodima sona.

TEMA YA G

[E qotsitse le ho lokiswa ho tswa bukeng ya *Sensation*]

- 5.2.1 Nehelana ka lelatodi la lentswe le ntshofaditsweng polelong e latelang.

E se ke ya mpa ya ba e a **baba**. (1)

- 5.2.2 Lokisa phoso ya puo polelong e latelang.

... e be o mbolella seo ke o jesang sona. (1)

- 5.2.3 Sebedisa lentswe le latelang e le lebitso polelong ya hao.

mpa (2)

- 5.2.4 Ipopole polelo eo ho yona o sebedisitseng lentswe le ntshofaditsweng e le lethusi.

Feela ke tla o **hlola** o tla bona. (2)

[20]

MATSHWAO OHLE A KAROLO YA C: 40

MATSHWAO OHLE A PAMPIRI ENA: 80